DOMSTOLENS DOM (FJERDE AFDELING)
AF 7. JUNI 1984 [1]

Siegfried Zelger
mod Sebastiano Salinitri
(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Oberlandesgericht München)

»Bruxelles-konventionen: artikel 21; den ret, hvor sagen er anlagt«

Sag 129/83

Sammendrag

Konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser — litispendens — sag anlagt ved retterne i forskellige kontraherende stater — »ret ... ved hvilken sagen først er anlagt« — begreb

(Konvention af 27. september 1968, art. 21)

Artikel 21 i konventionen af 27. september 1968 skal fortolkes således, at en sag skal anses for »først ... anlagt« ved den ret, hvor der først må antages at foreligge et endeligt sagsanlæg, hvilken betingelse skal vurderes efter hver af de pågældende retters egen lovgivning.

I sag 129/83

angående en anmodning, som Oberlandesgericht München i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag

SIEGFRIED ZELGER, München,

mod

1 — Processprog: Tysk.

SEBASTIANO SALINITRI, Mascali (Italien),

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af konventionens artikel 21, »den ret, hvor sagen er anlagt«,

har

DOMSTOLEN (fjerde afdeling)

sammensat af afdelingsformanden T. Koopmans, dommerne K. Bahlmann, P. Pescatore, A. O'Keeffe og G. Bosco,

generaladvokat: G. F. Mancini
justitssekretær: ekspeditionssekretær H. A. Rühl

afsagt følgende

DOM

Sagsfremstilling

Sagens faktiske omstændigheder, retsforhandlingernes forløb og de indlæg, der er indgivet i medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende EØF-Domstolen, kan sammenfattes således:

I — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

Parterne i hovedsagen er begge erhvervsdrivende. Den ene har forretningssted i München i Forbundsrepublikken Tyskland og den anden i Mascali på Sicilien.

Sagsøgeren i hovedsagen anlagde sag med påstand om tilbagebetaling af et restbeløb på et lån fra 1975 og 1976. Han gjorde gældende, at parterne udtrykkeligt havde indgået en mundtlig aftale om, at München var opfyldelsessted. Sagsøgte bestred imidlertid såvel fordringen som aftalen om opfyldelsesstedet.

Den foreliggende sag blev først anlagt den 5. august 1976 ved Landgericht München I og forkyndt for sagsøgeren den 13. januar 1977. Desuden anlagde sagsøgeren ved stævning, indleveret den 22. eller 23. september 1976, en sag med samme genstand ved Tribunale Civile i Catania i Italien, hvis stævning blev forkyndt for sagsøgte den 23. september 1976.

Landgericht afviste først sagen under henvisning til, at den ikke var kompe-

tent, idet den ikke fandt, at en mundtlig aftale om opfyldelsesstedet i sig selv kunne begrunde værneting efter konventionens artikel 5, nr. 1, når det formkrav, som er foreskrevet i konventionens artikel 17, ikke var opfyldt. Også Oberlandesgericht München afviste sagen under henvisning til, at den ikke havde den fornødne kompetence. Herefter forelagde Bundesgerichtshof Domstolen det præjudicielle spørgsmål, om en formløs aftale mellem erhvervsdrivende vedrørende opfyldelsesstedet opfylder betingelserne i konventionens artikel 5, nr. 1.

Dette spørgsmål besvarede Domstolen på følgende måde ved dom af 17. januar 1980 (Sml. s. 89):

»Hvis opfyldelsesstedet for en kontraktlig forpligtelse er bestemt af parterne ved aftale, der er gyldig i henhold til den nationale lovgivning, der finder anvendelse på kontrakten, er retten på dette sted kompetent til at påkende tvister vedrørende denne forpligtelse i henhold til artikel 5, nr. 1, i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 uafhængigt af, om formkravene i artikel 17 er opfyldt.«

Bundesgerichtshof ophævede som følge heraf de domme, der var truffet af de foregående instanser, og hjemviste sagen til Landgericht til fornyet behandling og afgørelse.

Landgericht afviste imidlertid på ny sagen med den begrundelse, at den ikke var kompetent. Ganske vist — udtalte retten — var der truffet aftale om, at München var opfyldelsessted, men det var ikke rette værneting, idet der allerede var anlagt en sag med samme genstand og på samme grundlag i Catania ved sagsøgtes bopælsværneting, som er kompetent i henhold til konventionens artikel 2, og idet denne sag endnu verserer. Ved Landgericht München I blev sagen først indledt ved stævningens forkyndelse den 13. januar 1977 (§§ 261, stk. 1, og 253, stk. 2, i Zivilprozeßordnung), mens sagen ved retten i Catania blev indledt allerede den 23. september 1976, da et til stævningen svarende dokument blev forkyndt for sagsøgte. Under hensyn til, at sagen først blev indledt ved retten i Catania, finder Landgericht München I, at denne ret er rette værneting i henhold til konventionens artikel 21, som bestemmer følgende:

»Såfremt krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, fremsættes mellem de samme parter for retter i forskellige kontraherende stater, skal enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, på embeds vegne erklære sig inkompetent til fordel for denne ret.«

Sagsøgeren påankede Landgericht Münchens afgørelse til Oberlandesgericht under henvisning til, at det ikke er tidspunktet for stævningens forkyndelse (altså tingfæstning), der er afgørende, men derimod det tidspunkt, da stævningen indleveres til retten til berammelse.

Da Oberlandesgericht München skønnede, at tvisten rejste spørgsmål vedrørende fortolkningen af ovennævnte konvention, udsatte den afgørelse i sagen og forelagde ved kendelse af 22. juni 1983 Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er det det tidspunkt, da stævningen indleveres til berammelse ('sagens anlæg') eller det tidspunkt, da stævningen forkyndes for sagsøgte ('tingfæstningen'), der er afgørende for, ved hvilken ret i en af de kontraherende stater en sag først er anlagt (jfr. konventionens artikel 21)?«

Forelæggelseskendelsen blev registreret på Domstolens justitskontor den 8. juli 1983.

I medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen er der afgivet skriftlige indlæg af Zelger, sagsøgeren i hovedsagen, ved advokaterne Grasmüller, Peter og Hartl, München, af den italienske regering ved sin befuldmægtigede O. Fiumara og af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent E. Zimmermann, bistået af advokatfirmaet Wolf-Dietrich Krause-Ablass, Düsseldorf.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

Ved kendelse af 7. december 1983 har Domstolen i medfør af procesreglementets artikel 95, stk. 1 og 2, besluttet at henvise sagen til fjerde afdeling.

II — Skriftlige indlæg

Sagsøgeren i hovedsagen har gjort gældende, at stævningen i sagen ved Landgericht München I blev indleveret til justitskontoret den 5. august 1976, såvidt det har kunnet konstateres, blev stævningen i den sag, som er anlagt i Italien, indleveret den 22. september 1976. I sidstnævnte sag blev stævningen endvidere forkyndt for sagsøgte den 23. september 1976, mens den i sagen ved Landgericht München I blev forkyndt den 13. januar 1977.

Stævningen er altså indleveret først til berammelse (blevet »anhängig«) i sagen ved Landgericht München. Sagen ved Tribunale Civile di Catania er anlagt på et senere tidspunkt, hvorfor denne ret i medfør af konventionens artikel 21 på embeds vegne skal erklære sig inkompetent til fordel for Landgericht München I.

Sagsøgeren i hovedsagen har anført, at det tidspunkt, da sagen i henhold til konventionens artikel 21 er »anlagt« må forstås som det tidspunkt, da stævningen er indleveret til berammelse (»anhängig«) og ikke det tidspunkt, da sagen er blevet »rechtshängig« eller »erhoben«. Til støtte for denne opfattelse har sagsøgeren i hovedsagen fremført tre argumenter:

1. Artikel 21's ordlyd er klar. Det kan ikke antages, at konventionens forfattere har været ukendt med sondringen mellem »anhängig« og »rechtshängig« eller »erhoben«.

   Ved konventionens udfærdigelse deltog også tyske jurister, og de var ligesom de øvrige forhandlingsparter bekendt med sondringen.

2. Konventionens artikel 21 taler om »krav«, der har samme genstand og hviler på samme grundlag og som »fremsættes mellem de samme parter« (»anhängig gemacht werden«), mens konventionens artikel 22 taler om »krav« (»Klage«), som er indbyrdes sammenhængende, [og som] fremsættes (»erhoben«) for retter i forskellige kontraherende stater«.

   Heraf fremgår det klart, at konventionens forfattere var bekendt med sondringen mellem begreberne »anhängig« og »erhoben« i betydningen »rechtshängig sein«.

3. Ved afgørelsen af, hvilken ret i medlemsstaterne, der bør behandle sagen, er det fuldt ud velbegrundet og hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i det tidspunkt, da stævningen indleveres til retten. Ligesom i tysk lovgivning vedrørende retternes stedlige kompetence, er der efter konventionen mulighed for at vælge mellem flere retter. Det bør derfor overlades parterne at bestemme, ved hvilken ret og på hvilket tidspunkt sagen skal anlægges. En part har truffet sit valg og gjort, hvad der står i hans magt,

når han har indleveret stævningen til den pågældende ret. Det er ikke parten selv, der skal sørge for forkyndelsen. Derfor bør kompetencespørgsmålet ikke afhænge af, om forkyndelsen eventuelt måtte blive forsinket.

Også for retterne selv er det hensigtsmæssigt at lade tidspunktet for stævningens indlevering være det afgørende. På den måde står det allerede ved stævningens indlevering fast, hvilken ret, der er kompetent.

Den italienske regering har gjort gældende, at det fremgår af artikel 21, sammenholdt med overskriften til det afsnit, hvor artikel 21 findes, at bestemmelsen taler om to verserende sager, og at der for så vidt angår spørgsmålet om, fra hvilket tidspunkt, hver må anses for anlagt, er indeholdt en henvisning i konventionen til medlemsstaternes nationale retssystem, således at »fremsættelsen« af de krav, som omtales i artikel 21, udelukkende synes at have betydning i det omfang, »fremsættelsen« bestemmer, fra hvilket tidspunkt sagen verserer i henhold til de nationale bestemmelser i den stat, ved hvis ret sagen er anlagt.

I den rapport, der er udfærdiget vedrørende konventionen (De europæiske Fællesskabers Bulletin, supplement nr. 12/72; se også EFT C 59 af 5. 3. 1979, s. 41) fastslås det udtrykkeligt, at det udelukkende er litispendensbegrebet, sådan som dette begreb forstås i national ret, der er afgørende for, hvornår en sag skal anses for at verserе ved en ret. I rapporten hedder det således: »I henhold til artikel 21 skal en ret i en kontraherende stat endog på embeds vegne erklære sig inkompetent, såfremt det for den fremsatte krav allerede verserer for retten i en anden kontraherende stat«. Det hedder videre, at retten på embeds vegne er forpligtet til at efterprøve, om der verserer en sag, når »omstændighederne taler for, at den samme retssag kunne være indbragt for retterne i en anden kontraherende stat«. Endelig udtales det i rapporten, at »udvalget fandt det ikke påkrævet nøjagtigt i konventionen at fastsætte på hvilket tidspunkt litispendensen indtræder; dette spørgsmål overlades derfor til de kontraherende staters interne lovgivning«.

Bestemmelsen af, i hvilken rækkefølge to sager er anlagt, må derfor ske på grundlag af de nationale retsplejeregler vedrørende sagens anlæg.

I national ret i Italien er litispendens reguleret ved artikel 39 i den civile retsplejelov, der anvender en tilsvarende terminologi som konventionens artikel 21, og bestemmer, at »såfremt den samme sag anlægges ved to forskellige retter, erklærer den ret, som sagen senest indbringes for, at der foreligger litispendens« og fastslår, at »tidspunktet for stævningens forkyndelse er afgørende for, ved hvilken ret sagen først er anlagt«.

Efter den italienske regerings opfattelse kan den tyske version af konventionens artikel 21 fortolkes på samme måde som den italienske og franske version. Overskriften til det pågældende afsnit lyder i den franske version: »litispendance et connexité« (»litispendens og indbyrdes sammenhængende krav«). Konventionens artikel 21 bestemmer, at såfremt krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, fremsættes (siano state proposte) mellem de samme parter for retter i forskellige kontraherende stater, er enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt (»il giudice successivamente adito«), forpligtet til, endog på embeds vegne, at erklære sig inkompetent til fordel for den første ret. Overskriften til det pågældende afsnit i konventionen (afdeling 8) lyder i den tyske version: »Rechtshängigkeit und im

Zusammenhang stehende Verfahren«, og i henhold til artikel 21, som anvender udtrykket »... anhängig gemacht«, er det den »später angerufene«, der skal erklære sig inkompetent. Artikel 22 taler ikke om »Anhängigkeit«, men derimod om »Erhebung«, hvormed særligt menes det tidspunkt, da stævningen forkyndes. Selv om den tyske version i artikel 21 taler om »Klagen ... werden ... anhängig« og i artikel 22 om »Klagen ... werden ... erhoben«, mens den italienske version i begge tilfælde anvender udtrykket »proposte«, den franske version udtrykket »formées« og den nederlandske version udtrykket »aanhangig«, bør der med hensyn til spørgsmålet om, fra hvilket tidspunkt sagen må antages at versere ikke alene tillægges udtrykket »litispendens« (»Rechtshängigkeit; litispendance«) i afsnittets overskrift væsentlig betydning, men også den rækkefølge, hvori sagerne anlægges ved retterne (enhver anden ret, end den ved hvilken sagen først er anlagt; das später angerufene Gericht; guidice successivamente adito — juridiction saisie en second lieu«), således at forstå, at den i bestemmelsen omtalte »Anhängigkeit« udelukkende har betydning i det omfang, den bestemmer fra hvilket tidspunkt sagen er verserende (Rechtshängigkeit).

De fire forskellige versioner af bestemmelsen bør fortolkes på samme måde. Såvel den italienske som den franske version synes at give grundlag for den ensartede fortolkning, som er nævnt ovenfor, og denne fortolkning synes på ingen måde at være uforenelig med den tyske og den nederlandske version.

Den italienske regering har sammenfattende foreslået, at det præjudicielle spørgsmål besvares på følgende måde: »Afgørende for, ved hvilken ret i en kontraherende stat en sag først er anlagt, i den betydning, som er forudsat i Bruxelles-konventionens artikel 21, er det tidspunkt, fra hvilket sagen betragtes som verserende ifølge national lovgivning«.

Kommissionen har gjort gældende, at konventionen ikke indeholder nærmere bestemmelser for fremsættelsen af krav ved de nationale retter. Navnlig fremgår det ikke udtrykkeligt af konventionens artikel 21, om stævningen skal være forkyndt, for at der kan antages at foreligge et sagsanlæg i form af en »Erhebung« eller en »Anhängigmachung«.

Der er på dette punkt ingen støtte at hente i de forskellige begreber, der anvendes i konventionens artiklerne 21 og 22, dvs. følgende begreber:

— »Litispendens« (»Litispendance, Rechthängigkeit«) (overskriften til konventionens afdeling 8)

— »Krav fremsættes« (»Demande formée; Klage anhängig gemacht«) (artikel 21, stk. 1)

— »Den ret, ved hvilken sagen er anlagt« (»La jurisdiction saisie«; das angerufene Gericht«) (artikel 21, stk. 1, og artikel 22)

— »Krav fremsættes (»Demande formée; Klage erheben) (artikel 22, stk. 1).

Forskellen på begreberne »Klageerhebung« og »Anhängigkeit«, som nærmere forklares i forelæggelseskendelsen, fremgår kun af tysk lovgivning, som sondrer mellem disse to begreber. I konventionens artiklerne 21 og 22 anvendes de to begreber derimod, uden at det er muligt at fastslå nogen materiel forskel mellem dem. I den franske version er der således ikke nogen forskel mellem det begreb, der svarer til det tyske begreb »Klage anhängig gemacht« (jfr. artikel 21, stk. 1) og det begreb, der svarer til det tyske begreb »Klage erheben« (jfr. artikel 22, stk. 1), idet den franske version anvender samme begreb begge steder (»demandes formées; krav fremsættes«).

Den omstændighed, at der i andre forhold kræves forkyndelse efter konven-

tionen indebærer dog ikke, at det også er nødvendigt efter artikel 21, for at der kan antages at foreligge et sagsanlæg. Som det fremgår af Schlosser-rapporten vedrørende Konventionen af 9. oktober 1978 om kongeriget Danmarks, Irlands og Det forenede Kongerige Storbritanniens og Nordirlands tiltrædelse af konventionen, kan der foreligge litispendens, selv om stævningen ikke er forkyndt (se EFT C 59, 1979, s. 71). Det bekræfter den opfattelse, som tidligere er blevet gjort gældende i Jenard-rapporten:

»Udvalget fandt det ikke påkrævet nøjagtigt i konventionen at fastsætte, på hvilket tidspunkt litispendensen indtræder; dette spørgsmål overlades derfor til de kontraherende staters interne lovgivning«.

Over for denne opfattelse kan imidlertid indvendes, at der af hensyn til en ensartet fortolkning af konventionen i alle de kontraherende stater bør anlægges en selvstændig fortolkning af konventionens artikel 21, således at betingelserne for fremsættelse af krav i alle de kontraherende stater bliver ens. Når henses til hhv. det nuværende stadium af fællesskabsretten og harmoniseringen af medlemsstaternes nationale lovgivning, er en ubegrænset anvendelse af princippet om en selvstændig fortolkning af konventionen imidlertid ikke mulig. Som Domstolen fastslog i dommen af 6. oktober 1976 i sag 12/76 Tessili mod Dunlop, Sml. s. 1473) vil begreberne i konventionen efter omstændighederne kunne forstås sådan, at de indeholder en henvisning til medlemsstaternes nationale lovgivning.

Selv om de ovenfor anførte betragtninger gør det nødvendigt at tage udgangspunkt i medlemsstaternes nationale lovgivning for at kunne fastslå, hvilke betingelser, der skal være opfyldt, for at der kan antages at foreligge et gyldigt sagsanlæg, følger heraf ikke, at den forelæggende rets spørgsmål skal besvares udelukkende ved en henvisning til den nationale lovgivning i de lande, hvor sagerne er anlagt i det foreliggende tilfælde, dvs. Tyskland og Italien. Da et sagsanlæg ofte strækker sig over et vist tidsrum (først indleveres stævningen til rettens justitskontor og dernæst forkyndes den for sagsøgte), er det også et spørgsmål, om der med artikel 21 sigtes til det tidspunkt, da sagen kan antages at være endeligt anlagt, eller til et tidligere stadium af sagen, f.eks. det tidspunkt, da stævningen indleveres til rettens justitskontor. Dette spørgsmål må besvares på grundlag af en selvstændig fortolkning af konventionen, idet ingen af de grunde, som er nævnt ovenfor, nødvendiggør en henvisning til de kontraherende staters nationale lovgivning. Derimod bør der her gælde de samme principper i alle de kontraherende stater af hensyn til en ensartet fortolkning af konventionen.

Svaret på de forelagte spørgsmål kan ikke udledes af ordlyden i konventionens artikel 21 eller 22, da forskellen i de enkelte versioners ordlyd som nævnt ovenfor hverken kan anvendes til støtte for den ene eller den anden opfattelse. Følgelig må svaret på spørgsmålet udledes af sammenhængen med konventionens øvrige bestemmelser samt af dens ånd og formål.

Ifølge konventionens artikel 20 kan en rets kompetence i henhold til kompetencereglerne i konventionens artikler 2-17 erstattes af en anden rets kompetence. Denne undtagelse skal fortolkes snævert.

Er en ret kompetent i medfør af konventionens bestemmelser, er det ubegrundet at tilsidesætte denne rets kompetence, medmindre der er indleveret stævning ved retten i en anden kontraherende stat og dette har ført til et endeligt sagsanlæg. Så længe der ikke foreligger et endeligt sagsanlæg, består der usikkerhed om sagens eksistens. I tysk ret vil stævningen f.eks. kunne trækkes tilbage, før den forkyndes, uden at sagsøgeren formelt behøver, at hæve sagen. Endelig må man ikke glemme, at sagsøgte normalt ikke er bekendt med, at der er udtaget stævning mod ham, før stævningen forkyndes, hvorfor kan først fra dette tidspunkt kan rejse indsigelse om litispendens ved en anden ret. Derfor må det afgørende ifølge konventionens artikel 21 være det tidspunkt, da sagsanlægget opstår.

På den anden side kan det gøres gældende, at det tidspunkt, da der foreligger en litispendens (»Rechtshängigkeit«), som har betydning efter konventionens artikel 21, bør rykkes så meget frem som muligt af hensyn til beskyttelsen af sagsøgte, for at undgå, at denne — såfremt han allerede ad anden vej er blevet underrettet om stævningens indlevering — mister fordelen ved at kunne gøre litispendensindsigelsen gældende, fordi forkyndelsestidspunktet ligger senere end tidspunktet for stævningens indlevering. I den forbindelse bør det imidlertid tages i betragtning, at bestemmelserne i konventionens artikel 20, 27, nr. 2, og 46 beskytter sagsøgte mod eventuelle væsentlige ulemper ved en sendrægtig forkyndelse. Med hensyn til spørgsmålet, hvilken af de to verserende sager der bør gives forrang i henhold til konventionens artikel 21, kan det følgelig konkluderes, at det ikke af hensyn til beskyttelsen af sagsøgtes interesser er nødvendigt at rykke det tidspunkt frem, hvor der foreligger litispendens.

På grundlag af de anførte betragtninger foreslår Kommissionen følgende besvarelse af det spørgsmål, som er forelagt Domstolen:

»Afgørende for, ved hvilken ret en sag først er anlagt efter artikel 21 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, er det tidspunkt, da der i henhold til retsplejereglerne i de pågældende nationale lovgivninger foreligger et endeligt sagsanlæg«.

III — Mundtlig forhandling

I retsmødet den 16. februar 1984 har sagsøgtes advokat Jürgen Blume, München, og Kommissionen ved juridisk konsulent E. Zimmermann, bistået af advokat W. D. Krause-Ablass, Düsseldorf, afgivet mundtlige indlæg og besvaret de af Domstolen stillede spørgsmål.

Sagsøgte i hovedsagen har herunder anført, at den tyske ret mangler kompetence, idet stævningen blev forkyndt i Italien, før den blev forkyndt i Tyskland. Begrebet »Anhängigkeit« anvendes i en anden betydning i den tyske version af konventionen end i tysk ret.

Forskellen i tysk ret mellem begreberne »Anhängigkeit« og »Rechtshängigkeit« har ingen betydning for fortolkningen af konventionen, idet der er tale om en international konvention, indgået mellem flere medlemsstater, som derfor må undertives en selvstændig fortolkning.

Heraf har sagsøgte i hovedsagen udledt, at spørgsmålet vedrørende litispendens må afgøres på grundlag af hver enkelt kontraherende stats nationale lovgivning. For at kunne afgøre, hvilken ret der er kompetent i konventionens artikel 21's forstand, må det først bestemmes, ved hvilken ret der først forelå et endeligt sagsanlæg. Dette spørgsmål må afgøres på grundlag af lex fori ved den ret, hvor sagen er anlagt.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 11. april 1984.

Præmisser

1 Ved kendelse af 22. juni 1983, indgået til Domstolen den 8. juli 1983, har Oberlandesgericht München i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (i det følgende benævnt: konventionen), forelagt et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen af konventionens artikel 21.

2 Begge parter i hovedsagen er erhvervsdrivende. Den ene har forretningssted i München i Forbundsrepublikken Tyskland, den anden i Mascali på Sicilien. Sagsøgeren i hovedsagen har ved Landgericht München I nedlagt påstand om, at sagsøgte tilbagebetaler et restbeløb på et lån fra 1975 og 1976. Stævningen i denne sag blev indgivet til justitskontoret den 5. august 1976 og forkyndt for sagsøgte den 13. januar 1977. Sagsøgeren i hovedsagen har desuden ved stævning indleveret den 22. eller 23. september 1976 anlagt en sag med samme genstand ved Tribunale Civile i Catania i Italien, i hvilken sag stævningen blev forkyndt for sagsøgte den 23. september 1976.

3 Landgericht München I har afvist sagen med den begrundelse, at den ikke har den fornødne kompetence. Retten henviste herved til, at sagen ved Landgericht først blev anlagt ved stævningens forkyndelse den 13. januar 1977 (§§ 261, stk. 1, og 253, stk. 1, i Zivilprozeßordnung), mens sagen ved retten i Catania blev anlagt allerede den 23. september 1976, på hvilken dato et til stævningen svarerende dokument blev forkyndt for sagsøgte. Efter Landgericht's opfattelse er Tribunale Civile de Catania således rette værneting i henhold til konventionens artikel 21.

4 Sagsøgeren påankede Landgericht München's afgørelse til Oberlandesgericht under henvisning til, at det ikke er tidspunktet for stævningens forkyndelse (altså tingfæstningen), der er afgørende, men derimod det tidspunkt, da stævningen indleveredes til retten til berammelse.

5 Da Oberlandesgericht fandt, at tvisten rejser en række spørgsmål vedrørende fortolkningen af konventionen, har den udsat sin afgørelse og ved kendelse af 22. juni 1983 forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er det tidspunktet for stævningens indlevering til berammelse ('sagens anlæg') eller tidspunktet for stævningens forkyndelse for sagsøgte ('tingfæstningen'), der er afgørende for, ved hvilken ret i en af de kontraherende stater en sag først er anlagt (jfr. konventionens artikel 21)?«

6 Konventionens artikel 21 bestemmer følgende:

»Såfremt krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, fremsættes mellem de samme parter for retterne i forskellige kontraherende stater, skal enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, på embeds vegne erklære sig inkompetent til fordel for denne ret.

Den ret, som herefter skulle erklære sig inkompetent, kan udsætte afgørelsen, såfremt den anden rets kompetence bestrides.«

7 Sagsøgeren i hovedsagen har gjort gældende, at sagens anlæg efter konventionens artikel 21 regnes fra det tidspunkt, da stævningen indleveres til retten. Udtrykket »anhängig« i den tyske version af konventionen svarer til »formées« i den franske version (og til »krav ... fremsættes« i den danske version). I tysk lovgivning er en sag »anhängig« på det tidspunkt, da stævningen indleveres til berammelse. I den franske version af konventionens artikel 22 er udtrykket »formées« derimod oversat til »erhoben« i den tyske version (i den danske version: »krav ... fremsættes«). Heraf udleder sagsøgeren i hovedsagen, at konventionen sondrer mellem betydningen af begrebet »krav ... fremsættes« i artikel 21, ifølge hvilken indleveringen af stævningen er tilstrækkelig, og begrebet »krav ... fremsættes« i artikel 22, ifølge hvilken

sagen skal være endeligt anlagt ifølge den pågældende medlemsstats nationale lovgivning.

8 Sagsøgeren i hovedsagen har endvidere gjort gældende, at det efter tysk lovgivning påhviler retten og ikke modparten at forkynde stævningen. Kompetencespørgsmålet bør imidlertid ikke afhænge af en eventuel forsinkelse med stævningens forkyndelse, når forkyndelsen påhviler retten selv.

9 Sagsøgte i hovedsagen har gjort gældende, at forskellen mellem de tyske begreber i konventionens artikler 21 og 22, som svarer til begrebet »formées« i den franske version, ikke bør være afgørende for konventionens fortolkning. Begrebet »krav ... fremsættes« i konventionens artikel 21 må ifølge sagsøgte i hovedsagen forstås som det tidspunkt, da sagen er endelig anlagt ved retten, hvilken igen må afgøres på grundlag af lex fori ved den ret, for hvilken sagen er indbragt.

10 Domstolen skal bemærke, at procesreglerne i de kontraherende stater ikke er ensartede med hensyn til, fra hvilket tidspunkt en sag må anses for anlagt.

11 Det fremgår af en retssammenlignende undersøgelse, som er forelagt Domstolen, at i Frankrig, Italien, Luxembourg og Nederlandene anses en sag for at være anlagt på det tidspunkt, da stævningen forkyndes for sagsøgte. I Belgien anses sagen for anlagt, når den er indført i retsbogen, hvilket principielt forudsætter, at stævningen er blevet forkyndt for sagsøgte.

12 I forbundsrepublikken Tyskland anses sagen efter § 253, stk. 1, i Zivilprozeßordnung for at være anlagt, når stævningen er forkyndt for sagsøgte. Forkyndelsen foretages på embeds vegne af den ret, ved hvilken stævningen er indleveret. Processtadiet fra tidspunktet for stævningens indlevering ved retten til dens forkyndelse benæves »Abhängigkeit«. Tidspunktet for stævningens indlevering har betydning ved en eventuel forældelse og for beregningen af procesfristerne, men er aldrig afgørende for, fra hvilket tidspunkt litispendensvirkningen indtræder. Af Zivilprozeßordnungs § 261, stk. 1,

fremgår, at litispendensvirkningen indtræder på det tidspunkt, da stævningen forkyndes for sagsøgte.

13 En sammenligning af lovgivningen i de nævnte medlemsstater viser altså, at der ikke på grundlag af en sammenligning af de relevante bestemmelser i de nationale lovgivninger kan opstilles noget fælles litispendensbegreb. Så meget desto mindre kan man, som foreslået af sagsøgeren i hovedsagen, udstrække et sådant begreb til også at gælde i de øvrige kontraherende medlemsstater, idet dette begreb er et særligt tysk retsbegreb, som på grund a sin beskaffenhed ikke kan overføres til de øvrige retssystemer.

14 Læser man konventionens artikel 21 i sin helhed, fremgår det, at en ret kun er forpligtet til at erklære sig inkompetent til fordel for en anden ret, når det står fast, at der mellem de samme parter foreligger et endeligt sagsanlæg ved en ret i en anden medlemsstat, som vedrører samme genstand. I øvrigt indeholder artikel 21 ingen angivelse af, hvilken form for processuelle skridt, der skal betragtes som afgørende for, hvorvidt der foreligger et sådant endeligt sagsanlæg. Den angiver navnlig ikke, om litispendensvirkningen indtræder fra det tidspunkt, stævningen indleveres til retten, eller fra det tidspunkt, stævningen meddeles eller forkyndes for modparten.

15 Da konventionens formål ikke er at harmonisere de nævnte processuelle skridt, som er snævert knyttet til udformningen af procesgangen ved retterne i de enkelte medlemsstater, må spørgsmålet om, fra hvilket tidspunkt der kan antages at foreligge et endeligt sagsanlæg efter konventionens artikel 21, bedømmes og afgøres i henhold til den enkelte rets egen nationale lovgivning. Dette indebærer, at den enkelte ret med tilstrækkelig sikkerhed kan fastslå i hvilken tidsmæssig rækkefølge flere sager, der opfylder kravene i konventionens artikel 21, skal anses for at være anlagt, hvilket altså for den sag, der verserer for den pågældende ret selv, må afgøres i henhold til dennes egen nationale lovgivning, og for den eller de sager, der verserer ved en anden ret, på grundlag af den ved denne ret gældende nationale lovgivning.

16 Det af Oberlandesgericht München forelagte spørgsmål må herefter besvares således, at konventionens artikel 21 skal fortolkes således, at sagen skal anses for »først ... anlagt« ved den ret, hvor der først må antages at foreligge et endeligt sagsanlæg, hvilken betingelse skal vurderes efter hver af de pågældende retters egen nationale lovgivning.

Vedrørende sagens omkostninger

17 De udgifter, der er afholdt af den italienske regering og af Kommissionen, der har afgivet indlæg ved Domstolen, kan ikke godtgøres. Da sagens behandling i forhold til parterne i hovedsagen udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse vedrørende sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (fjerde afdeling)

vedrørende det spørgsmål, som er forelagt af Oberlandesgericht München ved kendelse af 22. juni 1983, for ret:

Artikel 21 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fyldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, skal fortolkes således, at en sag skal anses for »først ... anlagt« ved den ret, hvor der først må antages at foreligge et endeligt sagsanlæg, hvilken betingelse skal vurderes efter hver af de pågældende retters egen nationale lovgivning.

Koopmans Bahlmann

Pescatore O'Keeffe Bosco

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 7. juni 1984.

For justitssekretæren

J. A. Pompe

Assisterende justitssekretær

T. Koopmans

Formand for fjerde afdeling